

Netspeak, e-nyelv, digilektus.

Netnyelvészeti áttekintés

Veszelszki Ágnes - 2015. 08. 31.

A digitális kommunikáció fontosabb jellemzői

Az interperszonális kommunikáció helytől és időtől egyre inkább függetlenné válik, felgyorsul. Emellett az internetkorszakban az információmennyiség a korábban tapasztaltnál képest elképzelhetetlen mértékben és sebességgel nő. Ez a tudásáradat az átláthatatlan, feldolgozhatatlan információmennyiség miatt egyrészt erőteljes bizonytalanságérzetet okoz, másrészt viszont azt az érzést is keltheti a netfelhasználóban, hogy minden információ online elérhető, csak ismerni kell a keresés és szelekció megfelelő módját. A keresni tudás pedig a legegyszerűbb megfogalmazása annak a tudásfajtának, amely a 2000-es évek társadalmának egyik kulcsfogalma: a médiakompetencia. A tudásalapú társadalom folyamatos rugalmasságot, élethosszig történő tanulást igényel az individuumtól.

Új keresési technikákat alkalmazunk: miközben korábban egy információt a megfelelő szótár, lexikon, enciklopédia vagy szakkönyv fellapozásával érthünk el, addig ma (legalábbis a felületesebb tájékozódáshoz, az első információk megszerzéséhez) elegendő valamelyik keresőportált használni. Hatalmas kollektív tudás halmozódott fel a közösen szerkesztett Wikipédián. A wiki a web 2.0 tipikus megjelenési formája: olyan online tudástár, amelyet a használói nemcsak olvasni, hanem akár szerkeszteni, átalakítani is tudnak. E közösség szerkesztette oldalakkal kapcsolatban (is) gyakran

felmerül a hitelesség kérdése. Az online tudás nem minden esetben megbízható, mivel nem mindig ismert a szerző, a forrás, az aktualitás; az információhalmaz pedig nem kontrollált: bárki közzétehet szinte bármit. A tudás forrása megváltozik, tehát forráskritikára van szükség. Az új médiakompetencia azt is tartalmazza, hogy a nethasználó mely információkra tekint kritikusan, melyeket fogad el valósként.

Nem csupán a szövegek megbízhatósága, hanem a szövegalkotási és -olvasási mód is megváltozott a gépi szövegbeviteli, valamint az internetes szövegkiadás következtében. A számítógép ugyan az írógép billentyűzetével rendelkezik, de a szöveget nem közvetlenül a papírra írjuk, a protoforma a gépben marad. Az anyagtalanság miatt lehetséges a nyomtalan törlés, a beszúrás, a nem lineáris szerkesztésmód. A korábbi lineáris olvasási mód helyett a cirkuláris olvasás a jellemző a hiperlinkes összekötésekkel létrejött szövegek befogadására. Az információs társadalom alapkövetelménye az **elektronikus írástudás** (*electronic literacy*). A digitális írástudás egyik oldalról az elektronikus eszközök kezelésének kompetenciáját, másik oldalról viszont a digitális média nyelvhasználati jellegzetességeinek ismeretét jelöli.

Szefi Tinódi Lantos Sebestyénnel

A digilektus és szövegműfajai

A nyelvváltozatok rendszerében a digitális kommunikáció hatására megjelent egy új nyelvváltozattípus. A **digilektus** az elektronikus (digitális) média nyelvhasználati módja, a számítógép vagy más digitális eszköz közvetítette kommunikációra jellemző új nyelvváltozat.

A kommunikáció történetében mindig új kapcsolattartási formák alakultak és alakulnak ki. Korábban soha nem állt rendelkezésünkre annyi médium a másokkal való kapcsolattartásra, mint jelenleg. E sokszínűség naponta többször is választás elé állítja a felhasználót: kit milyen módon érjen el, a választott médium milyen hatással lesz a szövegproduktumra.

A digitális műfajok alakulását áttekintve azt figyelhetjük meg, hogy az aszinkron formák helyett a szinkron típusúak erősödnek meg (egy lehetséges változási sor: e-mail, fórum > cset, blog > tweet, poszt). E pluralizáló folyamatban a korábbi technológia vagy műfaj is párhuzamosan tovább él, csupán

jelentősége csökken, elsődleges szerepét újak veszik át. A gyorsaság követelménye miatt egyre rövidebb formák alakulnak ki. A szövegterjedelem csökkenésére példaként szolgálhat egy technikai újítás: a Facebook 2015 nyarán vezeti be azt a funkciót, amely minden ismerős születésnapjára egy üzenetben emlékeztet, az értesítésre mindössze egyetlen karakterrel – egy 1 számjeggyel – válaszolva a „Happy birthday!” (Boldog születésnapot!) üzenetet küldi el a közösségi oldal a születésnaposnak. A nagy elbeszélések (a terjedelmes műfajok) elhallgatnak, helyükre a sokféle hangú, szubjektív és a mindennapi életet tematizáló mikroelbeszélések lépnek.

A digitális kommunikáció szövegeinek jellemzői

A digilektus többek között pragmatikai-szövegtani, lexikai, grammatikai és formai szempontokból jellemezhető. A digitális változás nyelvi velejárói között leggyakrabban a képi információ bevonását, a beszéltnyelviség erőteljes hatását és a spontán írásbeliséget említik. A vizualitásnak a korábbi kommunikációs korszakokban megszokottnál sokkal nagyobb szerep jut.

A **pragmatikai-szövegtani tulajdonságok** közül kiemelhető a fatikus (kapcsolattartási) funkció jelentősége. Az internetes kommunikációban fő motivációs tényező az információgyűjtés mellett a figyelemfelkeltés, túlzóan megfogalmazva a narcisztikus önreprezentáció. Ez szolgál magyarázatul arra, hogy a fatikus elemeknek, a nyelvi rituáléknak (a köszönésnek, a kapcsolat felvételének és lezárásának, a köszönetmondásnak) kiemelt szerepük van a digitális kommunikáció magán jellegű szövegeiben.

A témakifejtés általában nem egyszerű lineáris tematikus progresszióval történik, különösképpen jellemző ez a szóbeli társalgásra hasonlítható csetelésre. A tematikus szálak

egymásba fonódnak, az egyes fordulók között ugrásszerűek a váltások. Sajátos jelölése is kialakult annak, ha ugyanaz a beszélő fordulóváltás nélkül két témához is hozzászól: kétszeres perjellel választják el egymástól a szövegalkotók a tematikus egységeket. Ez nem csupán egy-egy vizsgált szövegíró „idiolektusához” tartozó elem, hanem több szövegben is előforduló jellegzetesség.

A digilektus **lexikai-grammatikai jellemzői** között az informatikai szakszókincs általános használatúvá válását, az idegen (elsősorban angol) nyelvi hatást, illetve a neologizmusok gyakori jelenlétét dokumentálhatjuk. A neologizmus új vagy újszerűen használt nyelvi kifejezés; a netologizmus kifejezés pedig az internetes nyelvhasználatban keletkező, a neten előforduló neologizmusokat jelöli. Kifejezetten az internet nyelvhasználati sajátosságai között tartják számon a netspecifikus akronimák és a gesztusleíró kifejezések, verbális szmájlik megjelenését. Külön szócsoporthoz tartoznak a számítógépes játékosok nyelve, az ún. gamerszókincs. További szókincs-csoportosítási módot jelent a számítógépes szövegműfajok szerinti tagolódás. Vannak kifejezetten az e-mail kommunikációra jellemző szavak, a blogoláshoz, a fórumhasználatához, a cseteléshez kötődő lexikai elemek, ugyanígy a közösségi oldalak használata során is kialakulnak neologizmusok.

A digilektus **grammatikai tulajdonságai** közé sorolhatjuk a beszélt nyelvi, néhol redukált grammatika használatát. A redukált grammatikai szerkezetek a beszélt nyelvi társalgáshoz közelítik e szövegeket: a szövegproduktumok megértéséhez a kontextusra és a beszédpartnerek közös előismeretére van szükség. Ezzel ellentétes irányú jelenség a redundancia, a kommunikáció sikerességének többszörös nyelvi elemmel való biztosítása, a túlírásnak is nevezett jelenség.

Az internet nyelvével foglalkozó szerzők a csetkommunikáció konstitutív sajátosságai között sorolják fel a rövidítések és az akronimák használatát. A rövidítések és a netspecifikus mozaikszók rendszerint egyszerűsítésre és időnyerésre szolgálnak, azaz arra, hogy a csetelés során a gépelés sebessége nagyjából megközelíthesse az élőbeszédét. A rövidítések egy része egyfajta csoporthoz tartozást is kifejezhet: aki ismeri ezeket a szinte kódszerű rövidítéseket, az a csoport legitim tagja.

A rövidítések egyik típusa a kiejtésbeli lazításból eredő rövidítés. Az internetes írásbeliségre, a digilektusra jellemző alakok (például: *nemtom*, *mittomén*, *asszem*) feltehetőleg a szóbeliségből származnak, és a spontán beszéd kiejtésbeli lazításából erednek. A redukált formák motiváló tényezői elsősorban az egyszerűsítés, a gyorsabb szövegbevitel, valamint egyes esetekben a humor és a találékonyság.

A **formai-írástechnikai tulajdonságok** közül legszembetűnőbb a helyesírási változatok megjelenése. Szövegeket vizsgálva több esetben is úgy tűnik, hogy a fonetikus írásmód felülírja a helyesírás szóelemző alapelvét (például: *mondjuk* > *mongyuk* vagy *monnyuk*; *játszani* > *jáccani*). A spontán társalgás fonetikai jellemzőinek írásos átvétele stilizált szóbeliséget eredményez. Ugyancsak ezt támasztja alá a (rendszerint a szövegbevitel gyorsítási szándékából adódó) kisbetűs mondatkezdés.

Viszonylag új helyesírási fejleménynek számít, hogy a nyelvhasználók az egy gondolati – vagy akár fonetikai – egységnek érzett szószerkezeteket, szintagmákat egybeírják: **neröhögj:@;* *nemáááár* *:D:D;* *nekedmagnagyonpirosaszemed.:D:Ddejookéépamugy.:).*

A központosítás, az írásjelhasználat változásairól a következők mondhatók el: Megfigyelések szerint elsődlegesen a tagoló

funkcióval rendelkező, de emocionális intonációt nem hordozó írásjelek maradnak el a (cset)-szövegekben. A vessző főként a gondolategységek, nem pedig a hagyományosan, grammatikai értelemben vett tagmondatok határát jelöli. A pont mint mondatzáró írásjel az esetek nagy részében elmarad. Az emocionális intonációt írásban jelölő felkiáltójelet rendszerint kiteszik a szövegírók, illetve a kérdő modalitást jelölő kérdőjelet sem hagyják el a megnyilatkozásokban. Előfordulhat, hogy minden mondat(szerű egységet) emotikon zár.

Az emotikonhasználat is a vizualitás hangsúlyos szerepére utal. Az emotikon a digitális kommunikációban érzelmek kifejezésére szolgáló jel(sorozat). Az elnevezés az angol „emotion” ’érzelem’ és „icon” ’jel, ikon’ szavak összevonásával jött létre. Elsődlegesen a számítógépes írott kommunikációban alkalmazzák, de egyre gyakrabban előfordul kézírásban is. Két típusát különböztetjük meg: az írásjeles és a képszerű emotikonokat. Újabb lehetőség az érzelmek és a reakciók digitális kommunikációban történő érzékeltetésére az animált mozdulatsorokat bemutató reakció-gif-ek használata.

A képekkel történő kommunikációhoz tartoznak a mémek, az interneten gyorsan, megosztással vagy továbbküldéssel terjedő, rendszerint humoros digitális tartalmak. Alapja lehet vicc, pletyka, kép, weboldal, hivatkozás, (ál)hír, poénos szófordulat (catchphrase) is, mindezeknek közös jellemzője a gyors, interneten való terjedés. Az internetes mémek változatlanul vagy kisebb-nagyobb változtatásokkal akár évekig is keringhetnek az interneten, ám legtöbbjük élete – a divatjelenségekhez hasonlóan – csupán néhány hétig, legfeljebb hónapig tart.

A digilektus és a nyelvi változás

Felvetődhet a kérdés, hogy a digitalizációhoz kapcsolódó nyelvi változások, a digilektus jellegzetességei megjelennek-e a számítógéptől és okostelefontól független nyelvi környezetben: kézírásban vagy szóbeli társalgás során. Az informális, de kézzel írt üzenetekben, például az órai levelekben (dialóguslevelekben) egyértelműen kimutathatók a csetelés sajátosságai: többek között a rövidítések, az emotikonhasználat írásjelek mellett vagy helyett, a tabutörő szavak leírása vagy kicsillagozása. Hivatalos szövegekben ritkábban fordulnak elő ezek – bár egy-egy diákdolgozatban már megjelentek emotikonok és egyes rövidítések. Ezekon kívül diákok társalgásában olykor hallható egy, betűként kiejtett *XD* (nevetésre utaló emotikon), *LOL* ('hangosan felnevet') vagy *OMG* ('ó istenem', óemgéként vagy óemdzsíként kiejtve).

A nyelv folyamatosan változik, és ifjúsági nyelv is létezett a digitális technika előtt – mindezzel korábban is számolni kellett. A fiatalok nem használnak teljesen új nyelvet az idősebbekhez viszonyítva, bár találhatunk olyan témákat – gondoljunk a számítógépes játékokra vagy akár egyes, nem a legnépszerűbb közösségi oldalakra –, amelyekről beszélve az azokkal nem foglalkozók nem érthetik meg a használókat: egyrészt mivel hiányzik a háttérismeretük, másrészt pedig nem ismerik a témakörhöz tartozó, sajátos szókinccset.

A gyerekekkel közvetlen kapcsolatban lévő felnőtteknek is célszerű nyitottnak lenniük az újdonságok iránt: ez nem azt jelenti, hogy beszéljenek-írjanak úgy, ahogy a gyerekek, de legalább ismerjék azokat a tartalmakat, amelyekkel a fiatalabbak az interneten találkozhatnak.

Irodalom

Androutsopoulos, Jannis K. – Ziegler, Evelyn (2003): Regionalismen in einer Chat-Gemeinschaft. In: Androutsopoulos, Jannis K. – Ziegler, Evelyn (szerk.) „Standardfragen“. Soziolinguistische Perspektiven auf Sprachgeschichte, Sprachkontakt und Sprachvariation. Frankfurt am Main: Peter Lang. 251–279.

Balázs Géza – Bódi Zoltán szerk. (2005): Az internetkorszak kommunikációja. Tanulmányok. Budapest: Gondolat–Infonia.

Bódi Zoltán – Veszelszki Ágnes (2006): Emotikonok. Érzelemkifejezés az internetes kommunikációban. Budapest: Magyar Szemiotikai Társaság.

Brubaker, Jed R. – Vertesi, Janet (2010): Death and the Social Network. Presentation. CHI 2010 Workshop on HCI at the End of Life: Understanding Death, Dying, and the Digital, Atlanta, GA, USA. <http://www.jedbrubaker.com/wp-content/uploads/2010/02/brubaker-vertesi-death-sns.pdf> (2014. 01. 21.)

Crystal, David (2001): Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press.

Hockenson, Lauren (2015): Facebook lets you text ‘1’ to wish a friend a Happy Birthday, so nothing is sacred anymore. The Next Web, 2015. 07. 29. <http://thenextweb.com/facebook/2015/07/29/for-new-friends-press-2/>

Karácsony András (2002): Individualitás a nomádok földjén. Pillanatképek. In: Nyíri Kristóf (szerk.): Mobilközösség – mobilmegismerés. Tanulmányok. Budapest: MTA Filozófiai Kutatóintézete.

Koch, Peter – Oesterreicher, Wulf (1994): Schriftlichkeit und Sprache. In: Hartmut Günther – Otto Ludwig (szerk.): Schrift und Schriftlichkeit. Ein interdisziplinäres Handbuch

internationaler Forschung. 1. Halbband. Berlin – New York. 587–604.

Köhler, Thomas (1999): Methodik und Methodologie der Forschung zur Internet-Kommunikation. In: Frindte, Wolfgang – Köhler, Thomas (szerk.) Kommunikation im Internet. Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Wien: Lang.

Origg, Gloria szerk. (2006): text-e. Text in the Age of the Internet. Houndmills – New York: Palgrave Macmillan.

Prensky, Marc (2001): Digital Natives, Digital Immigrants. On the Horizon 9/5: 1–6.

Veszelszki Ágnes (2010): Digilektus a lektusok rendszerében. In: Illés-Molnár Márta, Kaló Zsuzsa, Klein Laura, Parapatics Andrea (szerk.): Félúton 5. Az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának konferenciája. Budapest: ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola. 199–215.

Veszelszki Ágnes szerk. (2012): **Netszótár. @-tól a Zuckerbergnetig.** Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Veszelszki Ágnes (2015): Érzelemkifejezési módok a digitális kommunikációban: emotikonok és reakciógif-ek. Magyar Nyelvőr 2015/1. 74–85.

Nincs hozzászólás!

Your Email address will not be published.

Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

Hozzászólás küldése

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed.](#)

© 2025 e-nyelvmagazin.hu. All rights reserved.